

БУЛАЖАК ХАМШИРАЛАРДА КАСБИЙ КОМПЕТЕНТЛИКНИ РИВОЖЛАНИШНИНГ ЭМПЕРИК АСОСЛАРИ

Одинаев Толибжон Тойирович

Осиё Халқаро университетининг магистранти

Тел рақами: 97 281-89-19

E-mail: t.toyirovich.mail@gmail.com

Аннотация: Ушбу мақолада булажак тиббиёт хамшираларининг фаолияти ҳамда унинг шахсий ва касбий маҳоратга бўлган дунёқарашлари, ўзининг биологик, рухий, ижтимоий ва бошқа бир қатор талаблари билан бемор шахсияти ҳаёти ва ҳуқуқларига ҳурмат билан қарашлари ёритилган.

Калит сузлар: хамширалик фалсафаси, хамширалик жараён, касбий маҳорат, эмоционаллик, ижтимоий мослашувчанлик, тиббий этика.

Хамширалик иши фалсафаси жаҳонга тиббиёт хамшираси нуқтаи назаридан ёндошилаётган ғоялар тизимидир. У хамширанинг фаолияти ҳамда унинг шахсий ва касбий маҳоратга бўлган дунёқарашларини акс эттиради. Албатта, ушбу фалсафа негизида ўзининг биологик, рухий, социал ва бошқа қатор талаблари билан бемор шахсияти ётади. Унинг асосий тамойили бемор ҳаёти ва ҳуқуқларига ҳурмат билан қарашдир. Ҳамшира ҳар қандай мураккаб характердаги шахс билан ўзаъро мулоқотда бўлиши ҳамда унга тиббий хизмат кўрсатишга тайёр туриши лозим. Бу унинг касбий маҳорати кўрсаткичларидан бири ҳисобланади. У ҳар бир беморнинг ўтмиши, бугунги кунини ва эртанги кунини, ҳаётининг қадриятлари, одатлари, дунёқарашини ва диний эътиқодига нисбатан ҳурмат билан қараш муҳитини яратади.

Тиббиёт хамширасининг бемор билан ўзаро муносабатларининг асосий таркибий қисмларидан бири - унинг ахлоқий кодекси. У тиббиёт хамшираси фаолиятининг баҳолайди ва ҳуқуқнинг асосий тамойилларини ёритади, яни касбининг мақсади, мажбуриятлари ва қадриятларини акс эттиради. Ҳамшира мазкур чегара доирасида ахлоқий меъёрларга мос келувчи қарорларни қабул қилиши ва жамият, хамкасблари ҳамда ўз касби бўйича юклатилган мажбуриятларни бажариши лозим.

Ҳар қандай касб каби тиббиёт хамшираси иши фалсафаси ҳам доимо нисбатан бўлган фикри мунтазам ўзгариб тургани сабабли, тиббиёт хамшираси касби тўғрисидаги фикрлар ҳам ўзгариб туради. Ҳамширалик иши фалсафаси нафақат турли ҳудудлар, миллий гуруҳлар, балки даволаш профилактика ва тиббий – ўқув масканларида ҳам бир – бирдан фарқ қилиши мумкин.

Ҳамширалик иши фалсафасида 4 та асосий тушунча мавжуд :

1. Ҳамширалик иши – санъат ва фан.
2. Беморга шахс сифатида қараш
3. Атроф- муҳит

4. Саломатлик

Санъат инсоннинг рухий дунёсига катта таъсир кўрсатади. Унинг инсон умумий холати, кайфияти ва саломатлигига ижобий таъсир кўрсатиши қадимдан маълум. Ўз вақтида Ф. Найтингейл таъкидлаганидек ҳамширалик иши – парваришлашга асосланган энг қадимги санъатлардан бири ва бир вақтнинг ўзида энг навқирон фандир.

Ҳамширалик иши фан сифатида нафақат тиббий, балки рухий, ижтимоий, маданий, тарихий, ҳуқуқий ва тарбиявий билимларга сўянади. Касбий фаоляти жараёнида уларда маълум концептуал йўналиш юзага келиб, унинг асосида ҳамширалик ишининг кенг қамровли хусусиятлари туғилади. Ушбу хусусиятлар ҳамширалик иши назарий қисмини яратишда мустаҳкам асос бўлиб хизмат қилади.

“Шахс” тушунчаси ҳамширалик иши фалсафасида алоҳида ўрин эгаллайди. Фалсафада шахс муаммоси, аввало инсоннинг жамиятда эгаллаган ўрнини аниқлашдан иборат. Инсон – яхлит, ҳаракатда бўлган, ўз – ўзини бошқарувчи биологик тизим, яни физиологик, рухий ижтимоий ва маънавий эҳтиёжлар мажмуи бўлиб, уларни қониқтириш, ўсиш, ривожланиш, атроф муҳит билан ўзаро боғланишга олиб келади. Биологик, рухий, ижтимоий ва маънавий омиллар биргаликда инсонни яхлитликка намоён қилади. Улар барча инсонларга хос бўлса ҳам, лекин алоҳида олинган ҳар бир бемор ўтмиши, бугунги куни, ҳаёт қадриятлари, ўрф – одатлари ва қарорларига ҳурмат билан муносабатда бўлиши лозим.

Маълумки, атроф – муҳит инсон ва унинг фаолиятига доимо таъсир кўрсатиб келган. Ўз вақтида Гиппократ инсоннинг жисмоний ва маънавий хусусиятлари шаклланишида атроф – муҳит таъсири муҳим аҳамиятга эга эканини алоҳида таъкидлаб ўтган. У ушбу омилларни (иқлим, об – ҳаво, шамол йўналишлари, сув ва тупроқ холати, инсон яшаётган ҳудуд, турмуш тарзи, ўрф – одатлар, мамлакат қонунлари, давлат тизими шакллари ва бошқалар) инсон танасига таъсир қилиши нуқтаи назаридан турли гуруҳларга ажратади. Шунингдек, дунёга машҳур тиббиёт ҳамшираси Ф. Найтингейл ҳам касалликларнинг олдини олиш ва соғлиқни сақлашда атроф - муҳит таъсирини муҳим омил деб ҳисоблаган.

Атроф муҳит – бу инсон ҳаёт кечирувчи табиий, ижтимоий, рухий ва маънавий омиллар ва шароитлар мажмуасидир. Қуйдагилар унинг таркибий қисмлари ҳисобланади:

- Табиий омиллар ўз ичига географик ҳолат, иқлим, ҳаво, сув сифати ва бошқаларни қамраб олади. Уларга қўшимча равишда техноген муҳитни ҳам ҳисобга олиш зарур.

- Ижтимоий – бемор шахсига кучли таъсир кўрсатувчи (оила, мактаб, дўстлари, ҳамкасблари ва бошқалар) омиллар.

- Маънавий – инсон ҳулқи ва унинг бошқалар билан ўзаро муносабатларини қамраб олади (тил, удумлар, одатлар, диний қарашлар муомала ва бошқалар).

Тиббиёт хамшираси бемор билан ўзаро муносабатларини бемор ўсиб улғайган, истиқомат қилаётган ва фаолият кўрсатаётган атроф мухитни ҳисобга олган ҳолда тузади. Яшаш мухити инсон хулқи ва жисмоний ҳолатига демак уларнинг касалликлари ва саломатликларига ҳам ўз таъсирини кўрсатади .

Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти экспертлари 1947 йилда саломатлик тушунчаси деганда инсонда нафақат касаллик ёки ногиронликнинг йўқлиги, балки тўла – тўқис жисмоний, рухий – ижтимоий баркамолликни назарда тутганлар. Баъзан саломатлик нимадан иборат эканлигини аниқлаш қийин, лекин у доимий ҳаракатдаги жараён эканлигини ҳисобга олиш лозим. Тиббиёт хамшираси ер юзидаги энг инсонпарвар касблардан бири ҳисобланади . У – ҳамдардлик , беғаразлик , сабр – тоқат , сезгирлик , диққат эътибор, кўнгилчанлик, меҳр – мурувват каби ижобий ҳислатларни ўзида мужассамлаштирган касб. Булар албатта , чуқур билим ва юқори касбий маҳорат билан мустаҳкамланиши лозим.

Хулоса килиб шуни айтиш мумкинки, даволаш жараёнида тиббиёт хамшираси муҳим ўрин эгаллайди . Врач кўрсатмаларини бажариш, оғир аҳволдаги беморларни парваришлаш, кўп сонли, баъзан мураккаб муолажаларни амалга ошириш – буларнинг барчаси ўрта тиббиёт ходимларининг бевосита вазифалари ҳисобланади. Шунингдек , улар беморни тиббий текширувларда , жаррохлик амалиётларига тайёрлашда бевосита иштирок этади ҳамда кузатиб боради. Буларнинг барчаси тиббиёт ҳамширасидан нафақат касбий, балки маънавий ва ахлоқий сифатларни, бемор ва унинг қариндошлари билан ижобий алоқа ўрната олиш қобилиятини талаб этади. Беморларга баъзан турли дори – дармонлардан кўра тиббиёт ҳамширасининг сезгирлиги, маънавий қўллаб – қувватлаши , кўнгил илиқлиги кўпроқ зарур бўлади. Узоқ ўтмишда тиббиёт ҳамшираларини “меҳр мурувват сингиллари” деб номлашгани бежиз эмас . Бу номда улар фаолятининг нафақат касбий, балки маънавий томонлари ҳам ифодаланган. Тиббиёт ҳамширасининг вазифаси аниқ шахслар, оилалар ва инсон гуруҳларига уларни ўраб турган атроф – мухит шароитида жисмоний ақлий ва ижтимоий саломатликка эришишларида кўмак беришдан иборат.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Қодирхон Иномов “Ҳамширалик иши асослари” Тошкент – 2007 йил.
2. А. Гадаев , М.Х.Алимова , Х.С. Салиходжаева , Л.Х.Мусаждонова “Умумий Амалиёт ҳамширалари учун амалий қўникмалар тўплами” Тошкент -2011.
3. Т.Ю. Умарова , И.А. Қайумова , М.Қ. Ибрагимова “Ҳамширалик иши ” Тошкент-2003 йил .
4. К.У. Закирова , Д.У. Тохтаматова “Ҳамширалик иши асослари” Тошкент – 2010 йил.